

الگوی مفهومی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری در ایران با رویکرد آمیخته^۱

فلورا پلیانی

دانشجوی دکتری حسابداری، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران

حیدر محمدزاده سالطه

دانشیار گروه حسابداری، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران

یعقوب اقدام مزرعه

استادیار گروه حسابداری، واحد صوفیان، دانشگاه آزاد اسلامی، صوفیان، ایران

ابراهیم نویدی عباسپور

استادیار گروه حسابداری، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۱۳

چکیده

هدف پژوهش حاضر ارائه الگوی مفهومی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری است. با توجه به رویکرد اکتشافی تحقیق و بهره‌گیری از رهیافت کیفی، از روش نظریه‌پردازی اکتشافی استفاده شده است. روش پژوهش آمیخته و جامعه آماری در بخش کیفی ۲۳ متخصص مالی و در بخش کمی جامعه آماری این پژوهش ۲۹۰۰۰ نفر از مدیران و کارکنان سازمان‌های دولتی استان ایلام بود. روش نمونه‌گیری در بخش کیفی هدفمند و در بخش کمی طبقه‌ای با تخصیص مناسب بود. جهت جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه دلفی (بخش کیفی) و پرسشنامه محقق ساخته (بخش کمی) استفاده شد. روایی پرسشنامه با استفاده از روش روایی و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت. به منظور تحلیل و اعتبارسنجی کیفی مدل با توجه به ویژگی‌های محیطی از تکنیک دلفی و اعتبارسنجی کمی از روش معادلات ساختاری استفاده شد. به‌وسیله مصاحبه با ۲۳ نفر از افراد خبره در سال ۱۴۰۱ به روش نمونه‌گیری گلوله برفی، به اشباع رسیده است. نتایج نشان داد، مهم‌ترین معیارهایی که می‌تواند به تشکیل سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری در شرکت‌ها شهود؛ عوامل شناختی-فردی، راهبری شرکتی، مدیران، عوامل سازمانی یا شرکتی، عوامل صنعت و خود جامعه می‌باشد. در این راستا قوانین و مقررات حاکم بر فضای اطلاعاتی و کسب و کار، ابزارهای نظارتی و شرکتی زمینه ساز سرمایه اجتماعی در حسابداری باشد. عواملی از بعد درون سازمانی (ساختار مالکیت، حسابداران شرکت‌ها و حمایت‌های سرمایه‌گذاران) و برون سازمانی (ارتباطات سیاسی، تسهیلات اعطایی، قوانین و مقررات و مدیران) به عنوان مداخله‌گر در این بستر می‌باشند. برای اینکه سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری معنی پیدا کند بایستی آموزش و فرهنگ سازی لازم صورت گیرد و ابزارهای نظارتی معین و ارزشیابی‌های لازم صورت گیرد تا پیامدهای مطلوب شرکتی، کلان اقتصادی و ملی آن در راستای منافع ذینفعان باشد. **واژه‌های کلیدی:** سرمایه اجتماعی، اطلاعات حسابداری، سرمایه اجتماعی و فرهنگی، رویکرد داده بنیاد.

این مقاله مستخرج از رساله دانشجوی دکتری تخصصی حسابداری می‌باشد. 1

۱- مقدمه

نوع دوستانه تغذیه می‌شوند و کمتر خود محور و مسئولیت‌پذیرتر می‌شوند. علاوه بر این، افراد تحت تأثیر هنجار نوع دوستی، استانداردهای اخلاقی بالاتری دارند و در صورت بدرفتاری با مجازات بیشتری روبرو می‌شوند. در نتیجه، هنجار نوع دوستانه رفتارهای نادرست را محدود می‌کند. علاوه بر این، زمانی که شرکت‌ها در چنین محیط اجتماعی قرار دارند، افراد شبکه‌های متراکم و روابط نزدیک‌تری با یکدیگر دارند. رابطه نزدیک‌تر، تعاملات بیشتر و سپس تبادل اطلاعات و نظارت بیشتر را تشویق می‌کند. مشابه هنجار نوع دوستانه، شبکه‌های متراکم نیز افراد را به اخلاقی‌تر بودن سوق می‌دهند. مدیران ارشد برای رفتارهای غیراخلاقی با هزینه بیشتری مواجه خواهند شد و احتمالاً رفتار خوبی خواهند داشت. با این فرض، انتظار بر این است مدیرانی که در محیط‌های اجتماعی مناسبی فعالیت می‌کنند، صادقانه‌تر و نوع دوستانه‌تر رفتار کنند. علاوه بر این، طبق مطالعات هگو خیو جان لین^۱ (۲۰۲۱)، در پژوهشی با عنوان تأثیر سرمایه اجتماعی و اعتماد جامعه بر سطوح محافظه‌کاری حسابداری به این نتیجه رسیدند که سرمایه اجتماعی بالا با سطوح پایین‌تری از محافظه‌کاری حسابداری مشروط مرتبط است، به این معنی که مزایای قراردادی سرمایه اجتماعی بالا، مزایای قراردادی اضافی محافظه‌کاری حسابداری مشروط را نفی می‌کند. اعتماد شرکتی ممکن است به‌عنوان یک جایگزین بالقوه برای محافظه‌کاری حسابداری عمل کند، به‌عنوان مثال؛ در زمینه تئوری قرارداد. در مقابل؛ اعتماد ممکن است مکمل استراتژی‌های محافظه‌کاری حسابداری شرکتی باشد، مانند بخشی از فرهنگ کلی شرکت و نظریه ریسک‌گریزی. با انگیزه این دوگانگی بالقوه، مطالعه آن‌ها در بررسی رابطه بین اعتماد و محافظه‌کاری حسابداری نشان می‌دهد که سطوح بالاتر اعتماد شرکت با سطوح پایین‌تر محافظه‌کاری حسابداری مرتبط است که از تمایل اعتماد برای عمل به‌عنوان جایگزینی برای تمایلات محافظه‌کاری حسابداری پشتیبانی می‌کند. از آنجا که حسابداری به‌عنوان یک نیاز جامعه و انسان‌ها در جهت شفافیت و پاسخگویی مطرح می‌شود، از این‌رو مطالعه این مهم می‌تواند الگوی سرمایه اجتماعی در حسابداری را با در نظر گرفتن تغییرات محیطی و اجتماعی ایران در راستای تغییرات جهانی در کسب و کار ارائه نماید. به همین منظور در ادامه پژوهش، جهت تبیین آثار بیشتر حسابداری بر اجتماع و تغییرات آن، مبنای نظری پژوهش مطرح و پیشینه تجربی مطالعات صورت گرفته

یافته‌های پژوهش‌های جامعه‌شناسی، روانشناسی و علوم سیاسی اخیراً در ادبیات حسابداری به کار گرفته شده‌اند و این‌گونه مطالعات بین‌رشته‌ای دیدگاه‌های بسیار جالبی را آشکار کرده‌اند. برخی از موضوعات میان رشته‌ای که بدین ترتیب پدید آمده‌اند شامل سرمایه اجتماعی است که به‌عنوان هنجارهای اجتماعی و شبکه‌هایی تعبیر می‌شود که عملکرد مشارکتی را تسریع می‌کنند. گیسو و همکاران^۱ (۲۰۰۴)، مفهوم سرمایه اجتماعی را در ادبیات مالی مطرح کردند و یک رابطه نامطلوب بین سرمایه اجتماعی و هزینه‌های معاملات در مبادلات مالی را بیان کردند. در مطالعه دیگری، جها^۲ (۲۰۱۷)، شواهدی ارائه می‌دهد که سرمایه اجتماعی مدیران را تشویق می‌کند صادق باشند که آن‌هم به نوبه خود، با کاهش دستکاری سود مبتنی بر تعهدی، درجه گزارشگری مالی را بهبود می‌بخشد. علاوه بر این، جها و چن^۳ (۲۰۱۴) اشاره می‌کنند، شرکت‌ها زمانی از هزینه‌های حسابرسی کمتری برخوردار می‌شوند که دفتر مرکزی آن‌ها در محیط اجتماعی بزرگ و مشهور قرار دارد، زیرا حسابرسان به مدیران چنین شرکت‌هایی اعتماد بیشتری دارند و تلاش آن‌ها برای حسابرسی و نظارت بر این شرکت‌ها کاهش می‌یابد. از این‌رو انتظار بر این است سرمایه اجتماعی بر سایر ذینفعان نیز تأثیرگذار باشد. در واقع، انسان‌ها تمایل دارند بر نیازهای خود قبل از نیازهای دیگران تمرکز و توجه نمایند، اما این ویژگی در افراد و فرهنگ‌ها متفاوت است. ادبیات غنی و موجود قبلی نشان داده است که هنجارهای فرهنگی در منطقه‌ای که دفتر مرکزی یک شرکت در آن قرار دارد بر گزارش مالی آن تأثیر می‌گذارد (دیرنگ و همکاران^۴، ۲۰۱۲؛ مک گوایر و همکاران^۵، ۲۰۱۲؛ هان و همکاران^۶، ۲۰۱۰؛ گرولون و همکاران^۷، ۲۰۱۰). با گسترش این حوزه از تحقیقات، مطالعات قبلی نشان می‌دهد، در مناطقی که محیط اجتماعی بهتری دارند، پیش‌بینی می‌شود افراد درجه بالاتری از وجدان اجتماعی، نگرش گروه محورتر (فعالیت‌های گروهی) و تمایل بیشتری به رعایت تعهدات از خود نشان دهند (پورتس^۸، ۱۹۹۸؛ گیسو و همکاران، ۲۰۰۴). بر اساس یافته‌های ادبیات قبلی، سرمایه اجتماعی به‌عنوان هنجارهای نوع دوستانه و شبکه‌های متراکمی که انگیزه همکاری بین مردم را بر می‌انگیزد، تعریف می‌شود (ولکوک^۹، ۲۰۰۱). وقتی شرکت‌ها در یک محیط اجتماعی قرار می‌گیرند برای فضایل ارزش‌قائل می‌شود، مدیران ارشد و کارکنان معمولی از هنجار

6 Han et al
7 Grullon et al
8 Portes
9 Woolcock
10 Hugo, Xiao Jun LIN

1 Guiso et al
2 Jha
3 Jha and Chen
4 Dyreng et al
5 McGuire et al

در داخل و خارج از کشور به طور مختصر ارائه می‌گردد. در نهایت روش پژوهش و یافته‌های پژوهش بیان می‌شود.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

سرمایه‌ی اجتماعی

امروزه سرمایه‌ی اجتماعی به سرعت مورد توجه عموم مردم قرار می‌گیرد و در میان سیاست‌گذاران، سیاست‌مداران و محققان به یک شکل مورد استفاده قرار می‌گیرد. به علاوه از جانب افکار عمومی فشار زیادی برای استفاده از سرمایه‌ی اجتماعی به عنوان راهی برای توصیف و درک رفاه اجتماعی وجود دارد. به نظر می‌رسد، سرمایه‌ی اجتماعی احتمالاً تفاوت‌هایی در زمینه‌ی بهداشت، مسکن، آموزش و دیگر صورت‌های زندگی اجتماعی را روشن می‌سازد و باعث افزایش مقبولیت عمومی آن می‌گردد. سرمایه‌ی اجتماعی زمانی که افراد در خانواده‌ها، محله‌های کار، همسایگی‌ها، مشارکت عمومی و در برخوردهای رسمی و غیر رسمی بر روی یکدیگر اثر متقابل می‌گذارند به وجود می‌آیند. به هر حال، سرمایه‌ی اجتماعی یک مفهوم روشن و دقیق نمی‌تواند باشد. یکی از بزرگترین نقاط ضعف مربوط به سرمایه‌ی اجتماعی، فقدان اجماع پیرامون روش‌های اندازه‌گیری آن می‌باشد (فوکویاما، ۲۰۲۰).

اهمیت سرمایه اجتماعی در بحث‌های سازمان و مدیریت

از دوران گذشته، توجه به سازمان‌ها به عنوان بازیگران اجتماعی و نیز دقت صاحب نظران به نیازها و مسائل مرتبط با سازمان، زمینه مساعدی را برای گسترش مفهوم سرمایه اجتماعی در حیطه سازمان ایجاد نموده است. سرمایه اجتماعی از یک منظر، پدیده‌ای مدیریتی است و برای آن ویژگی‌های گوناگونی تعریف شده که شامل اعتماد (هنجار)، ارزش‌ها و رفتارهای مشترک، ارتباطات، همکاری، تعهد متقابل، شناخت متقابل و شبک‌ها می‌باشد (اندیشمند، ۱۴۰۲).

سازمان‌هایی که دارای سطوح بالاتر سرمایه اجتماعی هستند، احتمال دارد تا نسبت به رقبایشان که دارای سرمایه اجتماعی کم تری هستند، موفق‌تر باشند (ناهاییت و گوشال^۲، ۲۰۲۱).

سرمایه اجتماعی سازمانی، یک دارایی است که هم برای سازمان (از طریق ایجاد ارزش برای ذینفعان) و هم برای اعضای سازمان (از طریق ارتقای مهارت کارکنان) مفید و سودمند است (اندیشمند، ۱۴۰۲).

در نهایت طبق پژوهش‌های به عمل آمده سرمایه اجتماعی می‌تواند بر موفقیت حرفه‌ای تاثیر بگذارد؛

به فرایند جستجوی شغلی کارکنان کمک نموده و پورتفولیوی بهتری از کارکنان برای سازمان ایجاد نماید؛ مبادله منابع بین واحدها را تسهیل نماید؛ نوآوری، ایجاد سرمایه فکری و کارایی تیم‌های چند منظوره را تحریک نماید؛ گردش شغلی کارکنان را کاهش دهد؛ ارتباط با عرضه کنندگان، شبکه منطقه‌ای تولید و یادگیری بین سازمانی را تقویت نماید (امیرخانی و پورعزت، ۱۳۹۸).

مزایای سرمایه اجتماعی

مزایای متعدد و زیادی را می‌توان برای سرمایه اجتماعی برشمرد؛ مزیت اصلی و عمده سرمایه اجتماعی در اختیار گذاشتن اطلاعات زیادی با هزینه پایین و زمان اندک برای بازیگرانی است که نقش اصلی را در سرمایه اجتماعی ایفا می‌کنند. سرمایه اجتماعی علاوه بر در اختیار قرار دادن سرمایه زمینه‌های تحلیل و ارزیابی آن را نیز فراهم می‌نماید. بعنوان مثال، کلمن نشان داد که پیوندهای موجود در شبکه، محور تئوری سرمایه اجتماعی، امکان ارزیابی اطلاعات مربوط به فرصت‌های شغلی را به اعضای می‌دهد و آنها را در انتخاب شغل مورد نظر کمک می‌کند (ایوانی و شیروانی، ۱۴۰۲).

خطرات ناشی از بکارگیری سرمایه اجتماعی

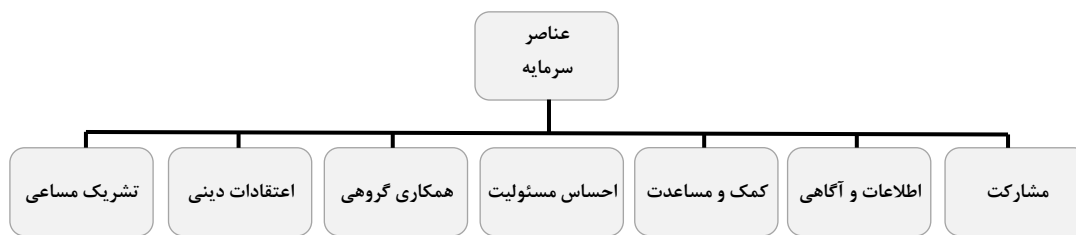
سرمایه اجتماعی توأم به هزینه‌های است و می‌تواند در برخی مواقع به عنوان ابزار مخرب محسوب شود. تحقیقات زیادی در ارتباط با مزایایی حاصل از بکارگیری سرمایه اجتماعی انجام شده است اما به خطرات و تهدیدات آن کمتر پرداخته شده است.

اولین اشکال بازیگرانی که در سرمایه اجتماعی نقش اصلی و محوری دارند مربوط می‌شود. ایجاد و نگه‌داری سرمایه اجتماعی در یک سازمان نیازمند صرف سرمایه مالی قابل توجه به منظور حفظ و نگهداری "روابط" میان اعضا است. در برخی مواقع مزایای حاصل از سرمایه اجتماعی به مراتب کمتر از سرمایه اختصاص یافته به آن است. به عبارتی همواره نباید نامساوی زیر برقرار باشد: (سوری، ۱۴۰۱). مزایای حاصل از سرمایه > هزینه نگهداری روابط میان اعضا

مقایسه سرمایه‌ی اجتماعی با سایر سرمایه‌ها

شاید مهم‌ترین پیشرفت در اقتصاد آموزش و پرورش در سی سال گذشته این اندیشه بوده است که مفهوم سرمایه فیزیکی به

ملموس است. سرمایه‌ی انسانی کمتر ملموس است، و در مهارت‌ها و دانشی که فرد کسب کرده است تجسم می‌یابد، سرمایه‌ی اجتماعی حتی کمتر از این محسوس است، زیرا در روابط میان افراد تجسم می‌یابد. سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی فعالیت تولیدی را تسهیل می‌کنند، و سرمایه اجتماعی نیز همانند آن‌ها عمل می‌کند مثلاً گروهی که اعضایش زیاد به یکدیگر اعتماد می‌کنند خواهند توانست کارهایی بسیار بیشتر از گروهی که فاقد آن است، انجام‌دهد (الوانی و شیروانی، ۱۴۰۱). به طور کلی عناصر سرمایه‌ی اجتماعی عبارتند از:

شکل ۱-۱: عناصر سرمایه‌ی اجتماعی

سرمایه گذاری افراد موثر است، اما میزان این تاثیر چندان قابل توجه نیست.

برقی و همکاران (۱۴۰۲)، پژوهشی با عنوان، طراحی الگوی سرمایه اجتماعی در مدیریت درمان تامین اجتماعی با رویکرد ساختاری تفسیری، انجام دادند. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از حیث روش اجرا توصیفی-پیمایشی و از نوع همبستگی است. در تحقیق حاضر در مرحله کیفی تیم تصمیم به تعداد ۳۰ نفر بودند همچنین در مرحله کمی جهت گردآوری داده‌ها از جامعه آماری کارشناسان حوزه‌های مدیریتی و اجرایی بخش درمان سازمان تامین اجتماعی در شمال کشور (به تعداد آنان ۴۰۰۰ نفر) استفاده گردید و نمونه پژوهش با استفاده از جدول مورگان به تعداد ۳۵۱ نفر تعیین گردید. بمنظور ارائه الگوی تحقیق در گام اول عناصر تشکیل دهنده الگوی کارآفرینی سازمانی از ادبیات نظری شناسایی شد و تعداد ۵۵ عامل فرعی در قالب ۵ عامل اصلی با روش دلفی بود. در گام بعدی به منظور ارائه مدل ساختاری از روش مدل سازی ساختاری تفسیری با نرم افزار pls بهره گرفته شد. طبق یافته‌های تحقیق الگوی سرمایه اجتماعی احصا گردید و نتایج تحقیق بیانگر آن است که عوامل شناختی و عوامل فرهنگی در سطح یک و عوامل ارتباطی در سطح دو و عوامل ساختاری و عوامل اجتماعی در سطح سه قرار گرفتند.

یادگاری و همکاران (۱۴۰۲)، پژوهشی با عنوان، ارائه مدل سرمایه اجتماعی حساب‌برسان با تأکید بر پنج عامل بزرگ شخصیتی، انجام دادند. هدف از این پژوهش ارائه مدلی برای

گونه‌ای که در ابزارها، ماشین آلات و دیگر وسایل تولیدی تجسم یافته است، می‌تواند بست یابد و شامل سرمایه انسانی نیز بشود همان طور که سرمایه فیزیکی، با ایجاد تغییرات در مواد برای شکل دادن به ابزارهایی که تولید را تسهیل می‌کنند به وجود می‌آید، سرمایه‌ی انسانی با تغییر دادن افراد برای دادن مهارت‌ها و توانایی‌های به آنها پدید می‌آید و افراد را توانا می‌سازد به شیوه‌های جدید رفتار کنند. سرمایه‌ی اجتماعی، به نوبه خود، هنگامی به وجود می‌آید که روابط میان افراد به شیوه‌ای دگرگون می‌شود که کنش را تسهیل می‌کند. سرمایه‌ی فیزیکی کاملاً

بررسی نظریه‌های پیرامون سرمایه اجتماعی

بر مبنای نظر جیمز کلن عوامل ساخت سرمایه اجتماعی از چهار دسته خارج نیست:

عوامل نهادی، عوامل خود جوش، عوامل بیرونی و عوامل طبیعی هر یک از عوامل خود به گروه‌های کوچکتری قابل تقسیم هستند که تقسیمات آنها در جدول زیر آمده است:

جدول ۲-۱: طبقه بندی عوامل ساخت سرمایه اجتماعی

گروه‌های کلی	گروه‌های جزئی
عوامل نهادی	عقلایی غیر عقلایی
عوامل خودجوش	عقلایی غیرعقلایی
عوامل بیرونی	دین ایدئولوژی فرهنگ و تجربه تاریخی مشترک
عوامل طبیعی	خویشاوندی نژاد و قومیت

(عباس زادگان، ۱۳۹۷)

پیشینه تحقیق

پیشینه داخلی

خوش طینت و راعی (۱۴۰۳)، پژوهشی با عنوان، تاثیر ارایه اطلاعات حسابداری اجتماعی بر تصمیم گیری سرمایه گذاران، انجام دادند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که گزارش گری اطلاعات حسابداری اجتماعی، تاثیری ما بین ۲۶ تا ۳۸ درصد، در تصمیمات سرمایه گذاران خواهد گذاشت. به عبارت دیگر می‌توان گفت که اطلاعات حسابداری اجتماعی در تصمیمات

اتخاذ نمایندند. هدف از این مطالعه، بررسی شکاف در ادبیات در مورد تاثیر بحران اقتصادی بر پذیرش و میزان استفاده از MAIs است. به همین دلیل یک پژوهش کمی با استفاده از پرسشنامه انجام شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که واحدهای تجاری که بیشتر تحت تاثیر بحران اقتصادی قرار گرفته‌اند، نسبت به شرکت‌هایی که کمتر تحت تاثیر بوده‌اند، تمایل بیشتری به اتخاذ MAIs و استفاده از آن است. نوآوری‌های اطلاعات حسابداری اطلاعات وسیع‌تر و بهتری برای رسیدگی به عدم اطمینانی که بحران اقتصادی ایجاد کرده است، فراهم می‌کند.

عثمان و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی با عنوان، ارزیابی نقش مصرف انرژی تجدید پذیر و خط مشی تجاری در تخریب محیط زیست با استفاده از اطلاعات حسابداری: شواهدی از ایالات متحده، به بررسی اثرات پویای مصرف انرژی تجدیدپذیر، رشد اقتصادی، ظرفیت زیستی و خط مشی تجاری بر تخریب محیط زیست در ایالات متحده از سال Q1 ۱۹۸۵ تا Q4 ۲۰۱۴ پرداختند. برای دستیابی به این هدف، این مطالعه از مدل تأخیر توزیعی اتورگرسیو (ARDL) برای به دست آوردن ضرایب پویا بلند مدت و کوتاه مدت استفاده کرده است. از آزمون علیت تودا-یاماموتو برای بررسی مسیر علیت استفاده شد، در حالی که آزمون تجزیه چولکی برای حسابداری نوآورانه به منظور تأیید اعتبار مدل‌های برآورد شده استفاده شد. نتایج تجربی نشان می‌دهد که کاهش تخریب محیط زیست می‌تواند به افزایش مصرف انرژی تجدیدپذیر از طریق کاهش اثرات منفی آن بر روی اثرات زیست محیطی نسبت داده شود. رشد اقتصادی و ظرفیت زیستی فشار رو به بالا بر روی اثرات زیست محیطی وارد می‌کند، در حالی که، خط مشی تجاری فشار رو به پایین بر روی اثرات زیست محیطی وارد می‌کند. یک رابطه علی دو طرفه بین رشد اقتصادی و اثرات زیست محیطی و همچنین رشد اقتصادی و ظرفیت زیستی برقرار شد. در مقابل، علیت یک طرفه از خط مشی تجاری تا مصرف انرژی تجدید پذیر و از مصرف انرژی تجدید پذیر تا ظرفیت زیستی تأیید شد. حسابداری نوآورانه نشان داد که ۱۴.۷۹٪ و ۸.۴۱٪ از مصرف انرژی تجدید پذیر و خط مشی تجاری موجب تخریب محیط زیست به میزان ۰.۶۰٪ و ۹.۸۸٪ می‌شوند. از این رو، خط مشی‌های انرژی خاص کشور که باعث افزایش سهم انرژی تجدید پذیر در سبد انرژی می‌شود، توصیه می‌شود.

محمد (۲۰۲۳) به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر عملکرد کارکنان و خودکارآمدی پرداخت. این مطالعه به صورت پیمایشی

سرمایه اجتماعی حسابرسان با تأکید بر پنج عامل بزرگ شخصیتی بود. بدین منظور در سال ۱۴۰۲ با استفاده از رویکرد نمونه‌گیری گلوله برفی با دوازده نفر از اعضای هیئت‌علمی متخصص و مؤسسات حسابرسی که در زمینه حسابرسی صاحب‌نظر و دارای تجربه بودند مصاحبه‌های عمیق صورت گرفت. داده‌های پژوهش از طریق روش داده‌بنیاد تجزیه و تحلیل شد و نتایج حاصل از کدگذاری‌ها نشان داد در شرایط علی عواملی چون ارتباطات، توسعه فردی، توسعه سازمانی، و شرایط مداخله‌گر شامل استراتژی‌های حسابرسی، ساختار مؤسسات حسابرسی، فرهنگ سازمانی؛ بستر حاکم شامل مشکلات حسابرسان، جو محیطی مؤسسات حسابرسی، شخصیت اجتماعی حسابرسان؛ راهبردها نیز عملکردهای حسابرسیو عملکردهای رفتاری هستند و در انتها پیامد اصلی این مدل شامل پیامدهای مثبت فردی و پیامدهای مثبت سازمان حسابرسی است؛ بدین معنا که حسابرسان به مثابه یک سرمایه اجتماعی خود را موظف به سودمند بودن برای اجتماع و اقتصاد، عامل جلوگیری از اتلاف منابع، و تأمین‌کننده منافع عموم جامعه می‌دانند که این امر مقدمه‌ای در جهت پیامدهای مثبت فردی حسابرسان و مؤسسات است و باعث افزایش کارایی حسابرسان، بهبود کیفیت حسابرسی، و افزایش اعتماد جامعه به گزارش حسابرسان می‌شود.

نتایج پژوهش حیدری و همکارانش (۱۴۰۱) نشان داد فضیلت سازمانی بر سرمایه اجتماعی اثر مثبت و معنادار دارد. نقش میانجی تعهد سازمانی و نقش تعدیلگری هوش معنوی در رابطه بین فضیلت سازمانی و سرمایه اجتماعی نیز مورد تأیید قرار گرفت. یافته‌های تحقی حاضر می‌تواند با توجه بیشتر سازمان‌ها به فضیلت سازمانی، تعهد سازمانی، و هوش معنوی جهت دستیابی به سرمایه اجتماعی شود.

صفری گرایلی و رضائی پسته نونی (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان ارائه الگویی برای تبیین رابطه بین سرمایه اجتماعی و هزینه سرمایه به این نتیجه رسیدند که سرمایه اجتماعی به عنوان محور اصلی مدیریت در شرکتها مورد توجه قرار گیرد. همچنین برای ارتقای سرمایه اجتماعی توصیه میشود برنامه‌های متنوعی نظیر تشویق به ایجاد و تقویت نهادهای اجتماعی در نظر گرفته شود.

پیشینه خارجی

زاوای و هوک (۲۰۲۴) استدلال می‌کنند که محیط اقتصادی شرکت‌ها را وارد می‌کند تا نوآوری‌های اطلاعات حسابداری را

از تعیین خبرگان، سه مرحله از روش دلفی انجام شد. پرسشنامه‌های هر مرحله بصورت حضوری و الکترونیکی توزیع شد. این افراد، که به عنوان پانل دلفی شناخته می‌شوند به روش نمونه گیری هدمند برگزیده شده و چارچوب جامعه آماری بخش کیفی را تشکیل دادند. جامعه آماری در بخش کمی شامل کلیه کارکنان دولتی استان ایلام براساس اطلاعات جمع آوری شده از ادارات، ۲۹۰۰۰ نفر مشغول به کار هستند. تعداد نمونه از فرمول حجم نمونه آماری از جامعه محدود، تعیین نمی شود. هرگاه نمونه برداری از یک جامعه محدود و مفرد انجام گیرد، معادله آن به صورت زیر خواهد بود (مومنی و قیومی، ۱۳۹۱).

$$n = \frac{n \times z_{\alpha/2}^2 \times p(1-p)}{\epsilon^2(N-1) + z_{\alpha/2}^2 \times p(1-p)}$$

که در آن p برآورد نسبت صفت موجود در جامعه و $q = 1 - p$ است. در این فرمول Z مقدار متغیر نرمال واحد استاندارد است که در سطح اطمینان ۹۵ درصد برابر ۱/۹۵ می‌باشد. p نسبت صفت موجود در جامعه با میزان موفقیت رو میزان شکست است. چنانچه q در دسترس نباشد، می‌توان آنرا ۰/۵ فرض کرد که در این حالت مقدار واریانس و حجم نمونه به حداکثر خود می‌رسد. دقت برآورد با توجه به پژوهشات پیشین مشابه در این زمینه دقت بر آورد ۰/۰۷ در نظر گرفته شد (بیدرام، ۱۳۹۰ حمیدی زاده و غمخواری، ۱۳۸۸). که در این پژوهش به دلیل اینکه تعداد کل جامعه کم می‌باشد تمام جامعه به روش عنوان نمونه انتخاب گردید. که در نهایت ۳۷۹ پرسشنامه برگشت داده شد. جهت جمع آوری داده‌های کمی نسبت به طراحی پرسش نامه محقق ساخته اقدام که جهت دستیابی به این هدف داده‌های خام کیفی گردآوری و سپس نسبت به کد بندی داده‌ها و دستیابی به مفاهیم مشترک اقدام که پس از سنجش مفاهیم و هماهنگی با اساتید راهنما و استاد مشاور نسبت به طراحی پرسش نامه اقدام که از جدول لیکرت ۵ گزینه ای برای پاسخ به سوالات طراحی شده استفاده شده است:

جدول لیکرت ۵ گزینه ای

خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
۱	۲	۳	۴	۵

بین ۲۶۰ شرکت خصوصی در کشور پاکستان صورت گرفت. نتایج نشان داد سرمایه اجتماعی به صورت معنادار بر عملکرد کارکنان تأثیرگذار است و کارکنانی که افزایش سرمایه اجتماعی بیشتری را درک کردند به خودکاری بیشتری دست یافتند.

ریورت^۱(۲۰۲۲)، در پژوهشی تأثیر کیفیت گزارشگری مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر هزینه سرمایه ۳۵ شرکت بزرگ اسپانیایی را در بازه زمانی ۲۰۲۰-۲۰۱۳ بررسی کرد. نتایج پژوهش وی نشان داد که بین رتبه‌بندی افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت و هزینه سرمایه رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد.

بالوی و شوکومار^۲(۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی در کودکان پرداختند. این پژوهش در کشور ایرلند و روی ۱۴۸ کودک انجام شد. نتایج نشان داد سرمایه اجتماعی به تعاملات و روابط کودکان کم می‌کند که در نتیجه سلامت روانی بهتری خواهند داشت و بر رفتار آن‌ها با محیط تأثیرگذار است و منجر به افزایش بهبود رفتار کودکان خواهد شد.

کریسیان و همکارانش^۳(۲۰۲۱) به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر بهبود رفاه ذهنی پرداختند. این مطالعه روی ۱۰۸ نفر از افراد بزرگ سال با درآمد پایین و متوسط صورت گرفت. نتایج نشان داد افزایش سرمایه اجتماعی منجر به بهبود رفاه افراد از نظر ذهنی می‌شود و افرادی که درآمد پایین تری دارند، هنگامی که افزایش سرمایه اجتماعی در جامعه را درک کنند، از نظر افکار ذهنی دچار آرامش خیال می‌شوند.

روش پژوهش

این پژوهش یک رویکرد توصیفی-تحلیلی است که از نظر هدف کاربردی و بر اساس نوع داده‌ها آمیخته (کیفی و کمی) می‌باشد. در روش آمیخته، ابتدا داده‌های کیفی و سپس داده‌های کمی جمع آوری و تحلیل می‌شوند. سرانجام، نتایج هر دو تحلیل کیفی و کمی تفسیر می‌شوند. بنابراین، طرح تحقیق یک تحلیل اکتشافی است. در حقیقت، برای ارائه مدل جامع نسبت به موضوع پژوهش با توجه به ویژگی‌های محیطی، ابتدا مدل مفهومی شکل گرفت و سپس با استفاده از مطالعات موردی و داده‌های مطالعات میدانی و پیمایشی، مدل طراحی شده بر اساس روش دلفی تحلیل و آزمایش شد. جامعه آماری در بخش کیفی (روش دلفی) شامل کلیه جامعه آماری پژوهش حاضر شامل متخصصان نسبت به موضوع پژوهش استان ایلام و ادارات دولتی در طی سال ۱۴۰۱ می‌باشد. بر اساس عنوان تحقیق، با استفاده از روش‌های نمونه‌گیری غیر احتمالی، متخصصان مورد نیاز شناسایی و اعضای روش دلفی، ۱۳ نفر انتخاب شدند. پس

جدول (۲)، ویژگی های افرادی که برای نمونه انتخاب شده اند.

ردیف	جنسیت	سن	رشته تخصصی	مدرک تحصیلی	راهداری
۱	مرد	۳۸	علوم اقتصادی	دکتری	راهداری
۲	مرد	۳۹	حسابداری	کارشناسی	شهرک صنعتی
۳	مرد	۳۸	حسابداری	دکتری	جهاد کشاورزی
۴	زن	۴۳	جامعه شناسی	دکتری	میراث فرهنگی
۵	مرد	۳۳	حسابداری	کارشناسی ارشد	بهبستی
۶	مرد	۳۷	حسابداری	دکتری	شهر سازی
۷	مرد	۴۳	جامعه شناسی	دکتری	آموزش و پرورش
۸	مرد	۵۱	حسابداری	دکتری	دانشگاه ایلام
۹	مرد	۴۴	مالی	کارشناسی ارشد	علوم پزشکی
۱۰	مرد	۳۵	حسابداری	دکتری	استاندارد
۱۱	مرد	۴۹	جامعه شناسی	دکتری	ثبیت اسناد
۱۲	مرد	۳۸	حسابداری	کارشناسی ارشد	استانداری
۱۳	مرد	۴۵	مالی	دکتری	اداره ورزش و جوانان

روش تحلیل معادلات ساختاری (ISM)

پس از تحلیل کلیه اطلاعات جمع آوری شده از خبرگان سازمانی در بخش قبل (نظریه پردازی داده بنیاد) و به دست آوردن عناصر و مفاهیم اصلی آنها از طریق مراحل مختلف کدگذاری، در این مرحله، عناصر اکتساب شده را جهت اعتبار سنجی و افزایش غنای پژوهش به گروه دیگری از خبرگان سازمانی که در مرحله

قبل حضور نداشته اند، ارائه و نسبت به تحلیل آن به کمک روش تحلیل معادلات ساختاری (ISM) اقدام گردید.

روش تحلیل معادلات ساختاری بر اساس مفاهیم ارائه شده به خبرگان، دارای گام های زیر است:

❖ **گام اول:** در این گام ماتریس خود تعاملی ساختاری با استفاده از نظر چهار نفر از خبرگان سازمانی تشکیل می شود که در جدول زیر آورده شده است:

جدول ۱-۳ ماتریس خود تعاملی ساختاری

	پیامدها	بسترها	راهبردها	شرایط مداخله گر	مقوله ها	شرایط علی
شرایط علی	A	A	A	A	A	
مقوله ها	A	A	X	A		
شرایط مداخله گر	A	A	X			
راهبردها	A	X				
بسترها	A					
پیامدها						

❖ **گام دوم:** در این گام باید ماتریس دستیابی اولیه را با تبدیل ماتریس خودتعاملی ساختاری به اعداد صفر و یک تشکیل داد:

جدول ۲-۳ ماتریس دستیابی اولیه

	پیامدها	بسترها	راهبردها	شرایط مداخله گر	مقوله ها	شرایط علی
شرایط علی	0	0	0	0	0	1
مقوله ها	0	0	1	0	1	1
شرایط مداخله گر	0	0	1	1	1	1

پیامدها	بسترها	راهبردها	شرایط مداخله گر	مقوله ها	شرایط علی
0	1	1	1	1	1
0	1	1	1	1	1
1	1	1	1	1	1

❖ **گام سوم:** در این گام باید ماتریس دستیابی اولیه را سازگار کرد. این سازگاری با استفاده از روابط ثانویه که ممکن است وجود نداشته باشند به ماتریس دستیابی اولیه افزوده می شوند.

جدول ۳-۳ ماتریس دستیابی نهایی

پیامدها	بسترها	راهبردها	شرایط مداخله گر	مقوله ها	شرایط علی
0	0	0	0	0	1
0	1	1	1	1	1
0	1	1	1	1	1
0	1	1	1	1	1
0	1	1	1	1	1
1	1	1	1	1	1

جدول ۳-۵ نام گذاری مؤلفه های مدل

شرایط علی	A
مقوله ها	B
شرایط مداخله گر	C
راهبردها	D
بسترها	E
پیامدها	F

❖ **گام چهارم:** در گام چهارم باید بر اساس ماتریس دستیابی سازگار شده سطوح هر متغیر را به دست آورد. مجموع متغیرهای ورودی و خروجی و اشتراک را محاسبه می کنیم. در هر تکرار اگر متغیر خروجی با متغیر اشتراک برابر بود آن تکرار سطح i ام می باشد. سپس در تکرار بعد سطر و ستون آن متغیر از ماتریس حذف می شود و دوباره محاسبات صورت می گیرد. نتایج به صورت خلاصه در جدول زیر آورده شده است:

جدول ۳-۴ ماتریس سازگار شده سطوح

نام معیار	سطح
شرایط علی	۱
مقوله ها	۲
شرایط مداخله گر	۲
راهبردها	۲
بسترها	۲
پیامدها	۳

تشریح مدل پارادایم در عمل
دلایل انتخاب هر یک از طبقات اصلی به شرح زیر می باشد:

۱- **طبقه محوری: عوامل داخلی و خارجی موثر بر سرمایه**

اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری

در این پژوهش با توجه و تمرکز بر شکل گیری مدلی برای بررسی عوامل داخلی و خارجی موثر بر سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری های سازمان در دستگاه های دولتی توسط مصاحبه شوندگان به توصیف چینیستی و چرایی پدیده اصلی پرداخته و فلسفه و اصلی که پاسخ دهندگان در این توصیف ها و بیان دیدگاه ها و نظرات و تجربیات خود به آن اشاره کرده اند عمدتاً تاثیر بر مؤلفه ها و مقوله های اساسی مؤلفه های عوامل داخلی و خارجی موثر بر سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری داشته و به عنوان یکی از مهم ترین پدیده های است که می تواند به چالش های پیشروی این پدیده پاسخ مناسب دهند.

❖ **گام پنجم:** در این گام با استفاده از سطوح به دست آمده از معیارها، شبکه تعاملات ISM رسم می شود. اگر بین دو متغیر i و j رابطه باشد آن را به وسیله یک پیکان جهت دار نشان می دهیم. دیاگرام نهایی ایجاد شده که با حذف حالت های تعدی و نیز با استفاده از بخش بندی سطوح بدست آمده در شکل زیر نشان داده شده است:

مقوله اصلی را تحت تأثیر قرار می‌دهند و به وقوع یا گسترش پدیده مورد نظر می‌انجامد. پس از بررسی مصاحبه‌های صورت گرفته مشخص شد که عوامل علی داخلی و عوامل خارجی موثر بر شامل مؤلفه‌های زیر می‌باشد:

۲- عوامل علی: عوامل داخلی و عوامل خارجی شرایط علی در نظریه مبنایی به چرایی و چگونگی واکنش سوژه‌ها به یک پدیده خاص اشاره دارد (استراوس و کوربین ۱۹۹۸). همچنین عوامل علی مقوله‌هایی (شرایطی) هستند که

عوامل علی تعیین کننده داخلی و خارجی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری

عوامل داخلی	عوامل خارجی
آموزش	نظارت و بازرسی
لیست برداری	تعامل با دستگاه‌های اجرایی
علم و دانش حسابرس	وجود سامانه گزارشات
اشراف فنی	حمایت و استقلال حسابرس
تجربیات و سابقه حسابرس	کنترل‌های داخلی
شک و تردید حسابرس	بودجه و زمان
شک حرفه‌ای	حجم کار و مشغله حسابرس
جستجو و درک	افشاگری تخلفات

خود به آنها پاسخ دهند. شرایط زمینه‌ای منشا در شرایط علی و دخیل دارند و محصول چگونگی تلاقی و تلفیق آنها با یکدیگر برای شکل دادن به الگوهای مختلف با ابعاد گوناگون اند از جمله مؤلفه‌هایی که بسترساز سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری است و توسط مصاحبه شونده‌ها ابراز شده است.

۳- عوامل زمینه‌ای: قوانین و ضوابط، شرایط شخصی شرایط زمینه‌ای مجموعه خاصی از شرایط اند که در یک زمان و مکان خاص پدید می‌آیند تا مجموع اوضاع و احوال یا شرایطی را به وجود آورند که اشخاص یا افراد گروه‌ها با عمل و تعامل‌های

عوامل زمینه‌ای تعیین کننده داخلی و خارجی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری

قوانین و ضوابط	شرایط شخصی
دستور العمل‌ها و آیین نامه	انگیزه و موقعیت اطلاعات حسابداری
قوانین بد	توجیه و دلیل برای اطلاعات حسابداری
قوانین و مقررات مالی و حسابرسی	عدم حساسیت و بی‌اهمیتی
کوتاهی در اعمال قوانین	
دستور العمل‌ها و آیین نامه	
قوانین بد	
قوانین و مقررات مالی و حسابرسی	
کوتاهی در اعمال قوانین	

عوامل مداخله گر تعیین کننده داخلی و خارجی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری

عوامل مداخله گر	
ویژگی‌های فنی	ویژگی‌های فنی و فردی
ویژگی‌های فردی حسابرس	ویژگی‌های فنی
ویژگی‌های ذهنی	ویژگی‌های فردی حسابرس
ویژگی‌های روحی و روانی	ویژگی‌های ذهنی
ویژگی‌های روحی و روانی	

۴- شرایط مداخله گر: ویژگی‌های فردی و فنی منظور از شرایط مداخله گر و میانجی وضعیت‌هایی است که بر اتخاذ راهبردها و کنش و تعامل تأثیر گذار هستند؛ به عبارت دیگر این شرایط به عوامل و عناصری مناسب یا نامناسب اشاره دارند که اثرات یک یا چند عامل تغییر را کندتر یا فعال تر می‌سازند (محسنی تبریزی ۱۳۸۳).

افراد در مواجهه با مسائل تعریف می‌کنند استراوس و کوربین (۱۹۹۸)؛ به عبارت دیگر راهبرد کنش‌های هدفمندی است که برای حل یک مسئله با نیل به اهدافی صورت می‌گیرد و با صورت گرفتن آنها پدیده محقق می‌شود در خصوص مولفه‌های موثر بر سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری مؤلفه‌های زیر از مصاحبه‌ها استخراج شده است.

راهبردهای تعیین‌کننده داخلی و خارجی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری

همکاری	ارزیابی مستمر	تشویق و تنبیه
همکاری و تقسیم کار	ارزیابی مستمر	تشویق و تنبیه
کمک و همکاری از طرف همکاران		تسریع و تسهیل تصمیم‌گیری در انجام امور حسابرسی

را چگونگی مدیریت توسط افراد در مواجهه با مسائل تعریف می‌کنند استراوس و کوربین (۱۹۹۸)؛ به عبارت دیگر راهبرد کنش‌های هدفمندی است که برای حل یک مسئله با نیل به اهدافی صورت می‌گیرد و با صورت گرفتن آنها پدیده محقق می‌شود در خصوص شاخص‌های موثر بر سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری زیر از مصاحبه‌ها استخراج شده است.

پیامدهای تعیین‌کننده داخلی و خارجی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری

پیامدهای منفی	پیامدهای مثبت
اتلاف سرمایه	تاثیر بر نگرش‌ها و نیت
پیامدهای نامطلوب برای سازمان	کشف نقاط ضعف و خطاها

گام سوم: در این گام باید ماتریس دستیابی اولیه را سازگار کرد. این سازگاری با استفاده از روابط ثانویه که ممکن است وجود نداشته باشند به ماتریس دستیابی اولیه افزوده می‌شوند.

گام چهارم: در گام چهارم باید بر اساس ماتریس دستیابی سازگار شده سطوح هر متغیر را به دست آورد. مجموع متغیرهای ورودی و خروجی و اشتراک را محاسبه می‌کنیم. در هر تکرار اگر متغیر خروجی با متغیر اشتراک برابر بود آن تکرار سطح ۱ ام می‌باشد. سپس در تکرار بعد سطر و ستون آن متغیر از ماتریس حذف می‌شود و دوباره محاسبات صورت می‌گیرد. نتایج به صورت خلاصه در جدول زیر آورده شده است:

سطح	نام معیار
۱	شرایط علی
۲	مقوله‌ها
۲	شرایط مداخله‌گر
۲	راهبردها
۲	بسترها
۳	پیامدها

۵- راهبردها: تشویق تنبیه و تسهیل، ارزیابی مستمر و همکاری. راهبرد مکانیزم و تدبیری است که در برخورد با پدیده به کار گرفته می‌شود. کنشگران جهت تحقق پدیده به تدابیری می‌اندیشند و بر اساس شرایط و امکانات موجود راهبردی را اخذ می‌کنند. استراوس و کوربین راهبرد را چگونگی مدیریت توسط

۶- پیامدها: پیامدهای منفی و پیامدهای مثبت پیامدها آثار صورت گرفته از وقوع پدیده محوری هستند که پیش می‌آیند و ممکن است دارای آثار مثبت یا منفی باشند. کنشگران جهت تحقق پدیده به تدابیری می‌اندیشند و بر اساس شرایط و امکانات موجود راهبردی را اخذ می‌کنند. استراوس و کوربین راهبرد

۷- رتبه بندی عوامل داخلی و خارجی موثر بر سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری

پس از تحلیل کلیه اطلاعات جمع‌آوری شده از خبرگان سازمانی در بخش قبل (نظریه پردازی داده بنیاد) و به دست آوردن عناصر و مفاهیم اصلی آنها از طریق مراحل مختلف کدگذاری، در این مرحله، عناصر اکتساب شده را جهت اعتبار سنجی و افزایش غنای پژوهش به گروه دیگری از خبرگان سازمانی که در مرحله قبل حضور نداشته‌اند، ارائه و نسبت به تحلیل آن به کمک روش تحلیل معادلات ساختاری (ISM) اقدام گردید.

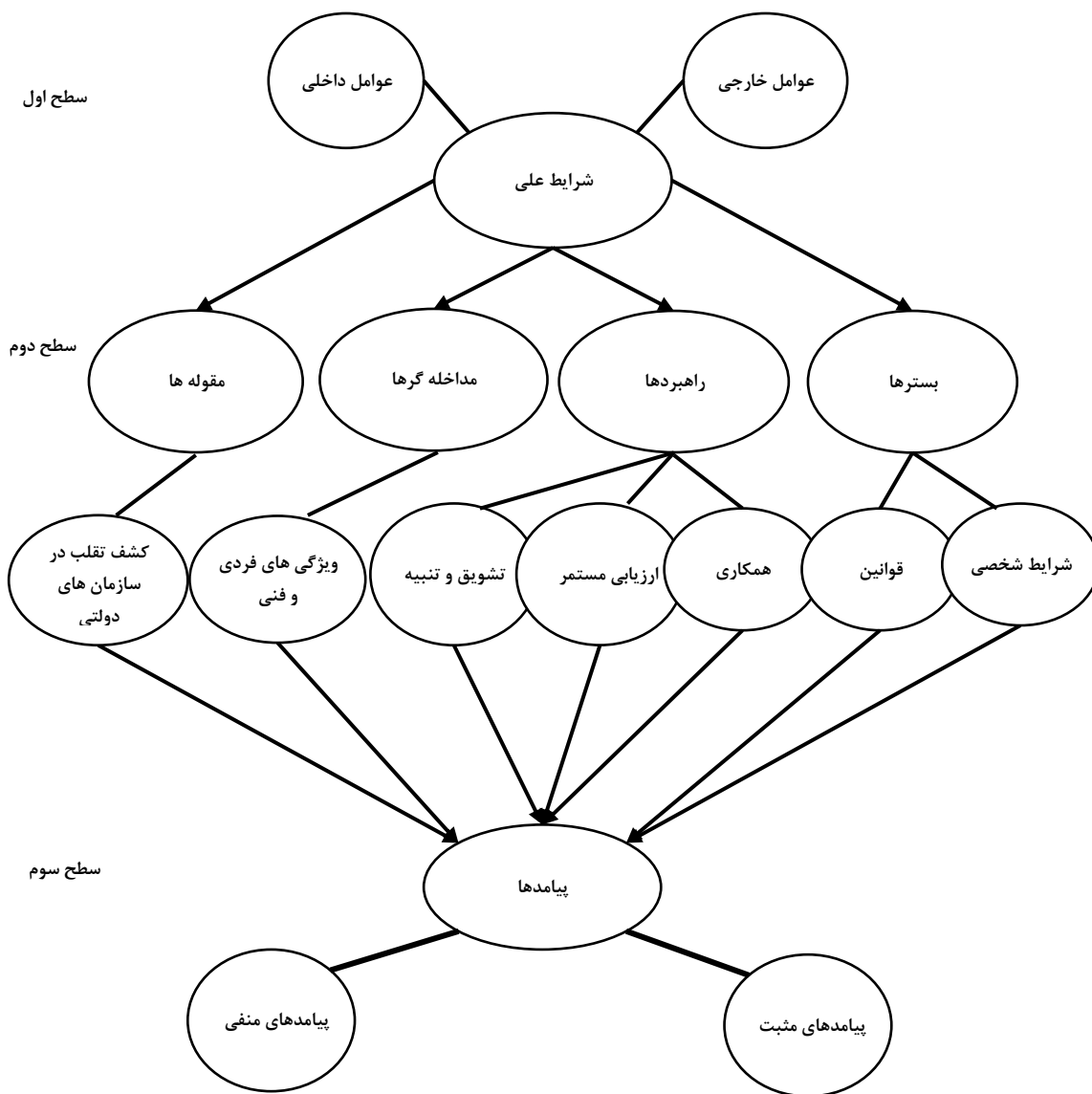
روش تحلیل معادلات ساختاری بر اساس مفاهیم ارائه شده به خبرگان، دارای گام‌های زیر است:

گام اول: در این گام ماتریس خود تعاملی ساختاری با استفاده از نظر چهار نفر از خبرگان سازمانی تشکیل می‌شود.

گام دوم: در این گام باید ماتریس دستیابی اولیه را با تبدیل ماتریس خودتعاملی ساختاری به اعداد صفر و یک تشکیل داد.

گام پنجم: در این گام با استفاده از سطوح به دست آمده از معیارها، شبکه تعاملات ISM رسم می‌شود. اگر بین دو متغیر *i* و *j* رابطه باشد آن را به وسیله یک پیکان جهت دار نشان می‌دهیم. دیاگرام نهایی ایجاد شده که با حذف حالت‌های تعدی و نیز با استفاده از بخش بندی سطوح بدست آمده در شکل زیر نشان داده شده است:

شرایط علی	A
مقوله‌ها	B
شرایط مداخله‌گر	C
راهبردها	D
بسترها	E
پیامدها	F

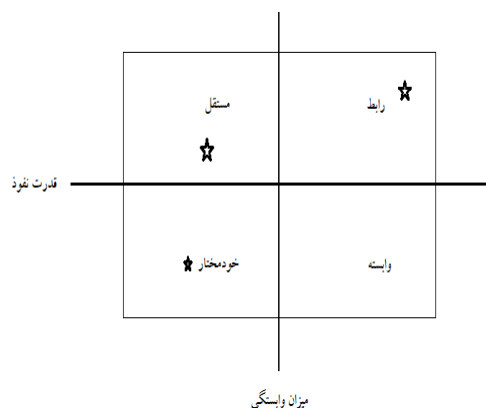
همچنین مدل پژوهش را می‌توان از لحاظ قدرت نفوذ و وابستگی به صورت شکل زیر نشان داد. بر این اساس تمامی معیارها متغیرهای رابط هستند این متغیرها از وابستگی بالا و قدرت هدایت بالا برخوردارند. به عبارتی تأثیرگذاری و

مدل جامع مؤلفه‌های مؤثر بر سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری با استفاده از روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری

داده بنیاد چندوجهی انجام گرفته است. جامعه آماری در بخش کیفی شامل اساتید مجرب در حوزه علوم اجتماعی، اساتید مجرب در حوزه مالی و خبرگان و فعالان اصلی حوزه حسابداری و اقتصاد در کشور می باشند که با استفاده از روش نمونه گیری و تا مرحله رسیدن به اشباع نظری تعداد ۲۳ نفر انتخاب شد. همچنین جامعه آماری در بخش کمی شامل ۳۷۹ نفر از مدیران و کارکنان سازمان‌های دولتی استان ایلام می‌باشد. برای گردآوری اطلاعات از مصاحبه نیمه ساخته و پرسشنامه استفاده شده است. برای تعیین روایی محتوایی پرسشنامه، از پانل متخصصین متشکل از اساتید گروه و استاد راهنما بهره گرفته شد و پایایی آن با استفاده ضریب آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت. برای تحلیل داده‌های این تحقیق برای سنجش نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنف استفاده شده است. برای تحلیل عاملی تأییدی سؤال‌ها از آزمون معادلات ساختاری استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان داد که می‌دهد که عوامل علی (داخلی-خارجی)، راهبردها (تشویق تنبیه و تسهیل-ارزیابی مستمر-همکاری)، پیامدها (مثبت-منفی)، عوامل زمینه‌ای (قوانین و ضوابط- شرایط شخصی حسابداری)، عوامل مداخله‌گر (ویژگی‌های فردی و فنی)، از عوامل تأثیرگذار ارائه مدل سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری هستند.

هدف پژوهش حاضر ارائه عوامل داخلی و خارجی موثر بر سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری و به روش کمی - کیفی (آمیخته) است، در این پژوهش پس از انجام مصاحبه نتایج حاصل از مصاحبه‌ها چندین بار با دقت موردبررسی و مطالعه قرار گرفت و عبارت‌های کلیدی از میان نظرهای مصاحبه‌شوندگان استخراج شد و بر اساس مفهومی که از آن‌ها برداشت شد، عنوان یا برچسبی به آن‌ها اختصاص داده شد، سپس، با توجه به ابعاد و ویژگی‌های مشابه، مفاهیم و کدهای باز به دست آمده، در قالب مفهومی گسترده تر با عنوان کد محوری دسته بندی شدند که قدرت توضیح دهنده بیشتری داشته و همه مفاهیم را می توان به نحوی زیرمجموعه آن دانست. در مرحله اول ۱۸۸ کد استخراج شده که پس از پالایش کدهای تکراری و هم معنی همچنین کدهای غیر مرتبط حذف شد و در نهایت ۱۵۷ کد به دست آمد. در مرحله کدگذاری محوری نیز، داده‌های کدگذاری شده با یکدیگر مقایسه شده و در قالب مفهیمی که با هم تناسب داشتند، تعریف شدند و در قالب ۱۱ مقوله اصلی ۶ طبقه دسته‌بندی و تعیین گردیدند. با در نظر گرفتن اهداف پژوهش، مؤلفه‌های کلی در قالب ۶ طبقه شرایط علی، پدیده محوری، راهبردها، عوامل زمینه‌ای، عوامل مداخله‌گر و پیامدها مشخص گردید.

تأثیرپذیری این معیارها بسیار بالاست و هر تغییر کوچکی بر روی این متغیرها باعث تغییرات اساسی در سیستم می‌شود.

	Driving Forces	Dependent Forces
A	1	6
B	5	5
C	5	5
D	5	5
E	5	5
F	6	1

شکل ۶-۳ قدرت نفوذ و وابستگی مدل (تحلیل MICMAC)

نتیجه‌گیری

با توجه به پیشرفت‌های روز افزون در کلیه علوم، در حسابداری مدیریت نیز پیشرفت‌های زیادی حاصل گردیده که شامل ظهور ابزارهای نوینی در آن می‌شود. استفاده از این ابزارها در چارچوب سیستم‌های حسابداری مدیریت صورت می‌گیرد که وظیفه تأمین نیازهای اطلاعاتی مدیریت را برعهده دارند. از جمله ابزارهای نوینی که در چارچوب سیستم‌های حسابداری ظهور کرده است، استفاده از اطلاعات حسابداری با الگوی سرمایه اجتماعی است، امروزه الگوی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری به عنوان یکی از موضوعات جالب در مطالعات حسابداری در نظر گرفته می‌شود لذا این پژوهش با هدف شناسایی عوامل تأثیرگذار ارائه مدل سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری با استفاده از نظریه داده بنیاد چند وجهی تدوین شده است. تحقیق حاضر بر اساس هدف، کاربردی و از نقطه نظر چگونگی جمع آوری اطلاعات، از نوع تحقیقات آمیخته (کیفی-کمی) است که با استفاده از روش نظریه

سؤال اول: عوامل علی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری کدامند؟

حسابداران اغلب در دوره های آموزشی زیادی شرکت می کنند و وظایفی را انجام می دهند که از کیفیت حسابداری اطمینان حاصل کنند. حسابرس باید تحصیلات، تسلط بر وظایف، توانایی ها، مهارت ها، تجربه، و سایر توانایی های لازم برای انجام وظایف حسابداری را دارا باشد به طوری که بتواند مسئولیت های حسابداری حرفه ای خود را به شکل بهینه ای به انجام برساند.

بنابراین حسابداران ترغیب می شوند که توانایی های حسابداری خود را از دید نتایج آزمون های حرفه ای یا گواهینامه های حسابداری همچون گواهینامه حسابداری رسمی داخلی (CIA) اثبات کنند. علاوه بر این، وظایف بسیاری که اغلب توسط حسابرس انجام می شوند روی تصمیمات اتخاذ شده تأثیرگذار هستند و حسابرس می تواند مشکلات را تجزیه و تحلیل کند و این در پیش بینی و شناسایی مشکلات به حسابرس کمک می کند و سبب افزایش حرفه ای بودن او در محل کار می گردد. دو جنبه اصلی وجود دارد که توانایی یا شایستگی یک حسابرس را تشکیل می دهند: تجربه و دانش. حسابرس هر چه با تجربه تر باشد توانایی بیشتری برای حل هر گونه مشکل حسابداری خواهد داشت که ممکن است در حین حسابداری رخ دهند. به عبارت دیگر، تجربه عامل مهمی در شناسایی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری است. حسابرس تجربه خود را از طریق تعداد وظایف یا فعالیت های حسابداری انجام شده بدست می آورد و میزان تجربه او همچنین به این بستگی دارد که او چه مدت به عنوان حسابرس فعالیت کرده است و به مرور زمان مهارت های لازم را کسب نموده است.

سؤال دوم: مقوله های اصلی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری کدامند؟

حسابدارانی که تجربه کاری بالایی دارند معمولاً در انجام فعالیت های مختلفی همچون شناسایی خطاها، درک خطاها، و یافتن معایب بهتر عمل می کنند. اگر ما این را به اجرای حسابداری ها ربط دهیم تعجبی نخواهد داشت که حسابداران با تجربه ای که باید حسابداری های سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری را انجام دهند معمولاً در شناسایی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری بهتر عمل می کنند. دلیل این مسئله این است که حسابداران با تجربه بعضی اوقات روش مؤثرتری دارند چون این روش را بر اساس تجربه یک حسابرس در میدان می توانیم پیدا کنیم. تجربه حسابرس از طریق بحث کردن درباره حسابداری با همکاران، نظارت و مرور توسط حسابداران ارشد، مشارکت در برنامه های آموزشی و

استفاده از استانداردهای حسابداری، بیشتر افزایش می یابد. به این طریق می توان حسابرس را حساس تر ساخت و هر گونه اختلالی که ممکن است منجر به سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری شود را مشاهده نمود. حسابداران باتجربه درک بهتری نیز از علل خطاهایی دارند که رخ می دهند، که این خطاها می توانند خطاهای کاملاً انسانی باشند که غیرعمدی هستند یا اینکه خطاهای عمدی باشند که به عنوان سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری شناخته می شوند. حسابداران همیشه شواهدی که بدست می آورند را با دقت بررسی و ارزیابی می کنند تا بتوانند سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری را شناسایی کنند. در ضمن اگر حسابداران تجربه کافی در زمینه حسابداری نداشته باشند، وظایف زیادی نداشته باشند، و یا حتی در دنیای حسابداری یک تازه کار باشند، در یافتن اختلالات یا نشانه های سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری در صورت های مالی ارائه شده و مدارک حسابداری بدست آمده، با مشکل مواجه خواهند بود.

سؤال سوم: عوامل زمینه ساز لازم سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری کدامند؟

تردید حرفه ای از عوامل داخلی کشف سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری است، اثبات شده است که حسابداران به این طریق، ارزیابی های بحرانی را انجام می دهند و قابلیت اعتماد شواهد حسابداری یا ادعاها را بررسی می کنند و بنابراین می توانند شواهد معتبری را پیدا کنند که از ادعاها پشتیبانی می کنند. در ضمن تردید حرفه ای در اجرای فعالیت های حسابداری نیز نشان داده شده است: به عنوان مثال اینکه حسابرس همیشه پاسخ ها و سوالاتی از اطلاعات ارائه شده توسط مدیریت و طرفین مرتبط را فراهم می سازد. حسابرس در راستای تحقق اهداف و نتایج، باید وظایف خود را با مهارت بالایی انجام دهد و دانشی که در حین کار آموخته است را برای قضاوت و نتیجه گیری بکار گیرد و از نگرش تردید (حرفه ای) استفاده کند تا قادر به شناسایی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری باشد. نتایج اثبات می کند که سیستم افشاگری تأثیر مثبتی بر روی توانایی حسابرس برای شناسایی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری دارد.

سؤال چهارم: عوامل مداخله گر سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری کدامند؟

افشاگری یک عمل از یک آگاهی دهنده است که سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری را در سازمان فاش می سازد، با این هدف که اعمال سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری را متوقف سازد. حسابداران از مزیت وجود یک سیستم افشاگری بهره مند می گردند که منابع اطلاعاتی آن

خود را حفظ نمایند. اما نوع اختلال عملکرد، رفتاری از حسابرسان است که سبب کاهش کیفیت حسابرسی می گردد چون حسابرسان وظایف را اولویت بندی می کند به طوری که احتمال بیشتری داشته باشد که آنها شواهد حسابرسی را از دست بدهند که به نشانه هایی از سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری ختم می گردند.

فهرست منابع

الوانی، مهدی؛ ربیعی مندجین، محمدرضا و کیال، علی. (۱۳۸۲). مدیریت و سرمایه اجتماعی. انتشارات سازمان مدیریت صنعتی.

بیکر، واین (۱۳۸۲)، مدیریت و سرمایه اجتماعی، ترجمه سید مهدی الوانی و محمدرضا ربیعی مندجین، انتشارات سازمان و مدیریت، تهران.

قادری، کاوه (۱۳۹۶)، نقش سرمایه اجتماعی در ارتقای مسئولیت پاسخگویی مدیران بخش عمومی، مجله حسابداری دولتی، سال سوم، شماره ۲، صص ۳۱-۴۲.

صفری گرایی، مهدی و رضائی پسته نوئی، یاسر (۱۳۹۹)، ارائه الگویی برای تبیین رابطه بین سرمایه اجتماعی و هزینه سرمایه، مجله حسابداری سلامت، سال نهم، شماره اول، صص ۶۱-۷۷.

- Bate, Robert H.(1990). Capital, Kinship and conflict: The structuring of capital in kinship societies. In ostorm, E.(2000) Social capital afad or fundamental concept? In Dasgupt. P. & serageldin, I.(2000) social capital, A Multifaceted Perspective, Washington, D.C., The World Bank.
- Bourdieu,P.(1983). Forms Of Capital. In Richards, J.C.(ed), Handbook of Theory and Research for the sociology of Eduction. New York: Green Wood Press.
- Coleman, J.S.(1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. American Journal Of Sociology, 94.
- Dasgupta, P., & Serageldin, I. (1999). Social capital: a multifaceted perspective. Washington,D.C.: The World Bank.
- DYRENG, S. D., MAYEW, W. J. & WILLIAMS, C. D. 2012. Religious social norms and corporate financial reporting. Journal of Business Finance & Accounting, 39, 845-875.
- Ferris, S. P.; Javakhadze, D.; and T. Rajkovic (2017). "The International Effect of Managerial Social Capital on the Cost of Equity", Journal of Banking and Finance, Vol. 74, pp. 69-84.
- GRULLON, G., KANATAS, G. & WESTON, J. P. 2010. Religion and Corporate (Mis) Behavior.SSRN Working Paper Series.
- GUIISO, L., SAPIENZA, P. & ZINGALES, L. 2004. The role of social capital in financial development. The American Economic Review, 94, 526-556.

از طرفین داخلی و خارجی می آیند، لذا می توان مشاهده کرد که هر چه اطلاعات بیشتری از افشاگری بدست آید حسابرسان راحت تر می تواند سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری را شناسایی کند. دلیل این مسئله این است که سیستم افشاگری در یک سازمان دولتی می تواند نقش مهمی را در افزایش اثربخشی امتحان حسابرسان بازی کند چون کاهش پتانسیل سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری مرتکب شده توسط واحد مورد حسابرسی (مشتری یا طرفی که مورد حسابرسی قرار می گیرد) راحت تر است. در این صورت، حسابرسان اطلاعاتی را از طریق افشاگری دریافت، مرور و پیگیری می کند و به این طریق ریسک ناشی از سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری شناسایی شده کاهش می یابد. دلیل این مسئله این است که سیستم های گزارشگری سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری بسیاری وجود داشته اند که مالکان آنها آژانس های دولتی هستند و تمام طرفین به راحتی به آنها دسترسی دارند. بنابراین با وجود افشاگری، پیش بینی می شود که ترغیب حکومت یا تمام طرفین درگیر برای بهره مند شدن از مزایای سیستم افشاگری برای گزارش دادن اعمال مسرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداریانه ممکن باشد به طوری که تلاش های جلوگیری از وقوع سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری در مدیریت مالی حکومت به شکل بهینه ای اجرا گردد. سیستم افشاگری در جلوگیری از سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری خیلی مؤثر است و مستلزم تعهد حکومت برای محافظت از داده های شخصی فرد افشاگر، یک مکانیزم گزارشگری واضح و مسئولیت پذیر، و بهبود سیستم است.

سؤال پنجم: راهبردهای لازم سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری کدامند؟

دولت از طریق اجرای افشاگری قادر خواهد بود به شکل مؤثری از سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری جلوگیری و سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری را شناسایی کند و بنابراین از دارایی های حکومت در مقابل سوء استفاده افراد وظیفه شناس جلوگیری نماید. فشار بودجه زمانی تأثیر مستقیمی بر روی توانایی حسابرسان سازمان برای شناسایی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری دارد. بنابراین، فشار بودجه زمانی تأثیری بر روی موفقیت یا شکست حسابرسان در شناسایی سرمایه اجتماعی با استفاده از اطلاعات حسابداری دارد چون یک بودجه زمانی به حسابرسان داده شده است که با حیطة حسابرسانی واگذار شده به او، مطابقت دارد. نوع عملکردی باعث می شود که حسابرسان واقعاً بهتر کار کنند و تا حد ممکن از زمان استفاده نمایند، به طوری که بتوانند کیفیت حسابرسانی

- Gupta, A.; Raman, K.; and Sh. Chenguan (2018). "Social Capital and the Cost of Equity", *Journal of Banking and Finance*, Vol. 87, pp. 102-117.
- Hasan, I., Hoi, C., Wu, Q., & Zhang, H. (2015). Social capital and debt contracting: evidence from bank loans and public bonds. Working Paper, Bank of Finland Research.
- Hasan, M. and A. Habib (2020). "Social Capital and Payout Policies", *Journal of Contemporary Accounting and Economics*, Vol. 16, No. 1, pp. 100-133.
- HAN, S., KANG, T., SALTER, S. & YOO, Y. K. 2010. A cross-country study on the effects of national culture on earnings management. *Journal of International Business Studies*, 41, 123-141.
- JHA, A. 2017. Financial reports and social capital. *Journal of Business Ethics*, 1-30.
- JHA, A. & CHEN, Y. 2014. Audit fees and social capital. *The Accounting Review*, 90, 611-639.
- MCGUIRE, S. T., OMER, T. C. & SHARP, N. Y. 2012. The Impact of Religion on Financial Reporting Irregularities. *The Accounting Review*.
- Nahapiet, J.E & Ghoshal, S.(1998). Social Capital, Intellectual Capital and organization Advantage.
- Offe, Claus. 2002. "Reproduktionsbedingungen des Sozialvermoegens", In: *Enquete-Kommission Zukunft des Buergerschaftlichen Engagements Deutscher Bundestag* (Hrsg.), *Buergerschaftliches Engangement und Zivilgesellschaft*, Opladen: Leske und Budrich, S. 278.
- Ostrm, E.(1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institution for Collective Action*: In Ostrm. E.(2000).
- PORTES, A. 1998. Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*.
- Putnam, R.D. (1993), *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton, Princeton University Press
- WOOLCOCK, M. 2001. The place of social capital in understanding social and economic outcomes. *Canadian journal of policy research*, 2, 11-17.

Accounting Knowledge & Management Auditing
Vol. 16/ No. 64/ Winter 2027

The conceptual model of social capital using accounting information in Iran with a mixed approach

Folora polyani

Ph.D. Candidate Accounting, Marand Branch, Islamic Azad University, Marand, Iran

Heydar Mohammadzade Salteh

Associate Professor of Accounting Department, Marand Branch, Islamic Azad University, Marand, Iran

yaqoub Aghdam Mazraeh

asisitant professor of accounting, Sofian Branch, Islamic Azad University, Sofian, Iran

Ibrahim Navidi Abbaspour

asisitant professor of accounting, Marand Branch, Islamic Azad University, Marand, Iran

Abstract

The purpose of this research is to provide a conceptual model of social capital using accounting information. According to the exploratory approach of the research and using the qualitative approach, the exploratory theorizing method has been used. The research method was mixed and the statistical population in the qualitative part was 23 financial experts and in the quantitative part the statistical population of this research was 29,000 managers and employees of government organizations in Ilam province. The sampling method was purposeful in the qualitative part and stratified in the quantitative part with appropriate allocation. Delphi questionnaire (qualitative part) and researcher-made questionnaire (quantitative part) were used to collect data. The validity of the questionnaire was confirmed using the validity method and its reliability was confirmed using Cronbach's alpha coefficient. In order to qualitatively analyze and validate the model according to the environmental characteristics, the Delphi technique was used and the structural equation method was used for quantitative validation. And by interviewing 23 experts in 1401, it has reached saturation by snowball sampling method. The results showed that the most important criteria that can lead to the formation of social capital using accounting information in companies; Cognitive-individual factors are corporate management, managers, organizational or corporate factors, industry factors and society itself. The results showed that the most important criteria that can lead to the formation of social capital using accounting information in companies; Cognitive-individual factors are corporate management, managers, organizational or corporate factors, industry factors and society itself. In this regard, the laws and regulations governing the information and business space, regulatory and corporate tools should be the foundation of social capital in accounting.

Keywords: Social Capital, Accounting Information, Social and Cultural Capital, Ground Theory.

